

વાક્પુષ્પ

એક ખાલી પાત્ર છે. એ પાત્રમાં પાણી ભરીએ તો એનું મૂલ્ય કદાચ પાંચ રૂપિયા થાય. હવે પાણી કાઢી શરબત ભરીએ તો એનું મૂલ્ય કદાચ દશ રૂપિયા થાય. શરબત કાઢી દૂધ ભરીએ તો મૂલ્ય વીસ રૂપિયા થાય. દૂધ કાઢી જ્યુસ ભરીએ તો તેનું મૂલ્ય ત્રીસ રૂપિયા થાય અને જ્યુસ કાઢી સૂપ ભરીએ તો મૂલ્ય કદાચ પચાસ રૂપિયા થાય. સૂપ પણ કાઢી નાંખી ચાંદી ભરીએ તો એની કિંમત હજારો રૂપિયા થાય, ચાંદી પણ કાઢી સોનું ભરીએ તો એની કિંમત લાખો રૂપિયા થાય અને સોનું કાઢીને હીરા ભરીએ તો એની કિંમત કરોડો રૂપિયા થઈ જાય.

આ પ્રમાણે પાત્ર મહત્વનું નથી. પરંતુ પાત્રમાં શું છે તેના આધારે તેની કિંમત નક્કી થતી હોય છે. તો આ શરીરરૂપી, મનરૂપી પાત્રમાં શું છે તે જાગાવું પણ સૌથી વધુ અગત્યનું છે. જે કંઈ દેખાય છે તે ક્ષણિક સુખ આપવાવાળું છે અને જે નથી દેખાતું તે અનંત અનંત સુખનો ભંડાર છે. અને જીવનનું મૂલ્ય પણ નહીં દેખાતા તત્ત્વને લીધે જે છે. જે દેખાય છે તે વિકારી છે. તેમાં વધ-ઘટ, બદલાવની શક્યતા છે. પરંતુ જે નથી દેખાતું તે “અજો નિત્યઃ શાશ્વતોऽયં પુરાણો ન હન્યતે હન્યમાને શરીરે।” તે અજન્મા, નિત્ય, શાશ્વત અને સનાતન તત્ત્વ છે જે શરીરના નાશ થવાથી તેનો નાશ થતો નથી.

એના અમૂલ્ય તત્ત્વના આપણે માલિક છીએ એને ઓળખીએ અને એનું મૂલ્ય સમજીએ, એવી નવા વર્ષની શુભકામના.

વचनाभृत

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्,
विश्वानि देव वयुनानि विद्वान्।
युयोधि अस्मत् जुहुराणम् एनः,
भूयिष्ठां ते नमउक्ति विधेम॥

- ईशावास्योपनिषद् - 18

पदच्छेद : अग्ने, नय, सुपथा, राये, अस्मान्, विश्वानि, देव, वयुनानि, विद्वान्, युयोधि, अस्मत्, जुहुराणम्, एनः, भूयिष्ठाम्, ते, नमउक्तिम्, विधेम॥

अन्वय : अग्ने, अस्मान्, राये, सुपथा, नय, देव, विश्वानि, वयुनानि, विद्वान्, अस्मत्, जुहुराणम्, एनः, युयोधि, ते, भूयिष्ठाम्, नमउक्तिम्, विधेम॥

अर्थ : हे अग्निदेव! अमने कर्मकणना भोग माटे सन्मार्गे प्रेरो. (ऐटले के परम धनस्वरूप परमात्मानी सेवा करवा तमे अमने उत्तरायषा मार्गथी लष जाव.) हे देव! तमे अमारा संपूर्ण ज्ञान अने कर्मोना ज्ञाता छो. अमारा आ मार्गना प्रतिबंधक ऐटले के कुटिल कर्मोनो तमे नाश करो. (हुं) तमने वारंवार विनयपूर्वक नमस्कार करु छुं.

ગીતા પ્રબોધન 28 - શાંતિ

દૈવી સંપત્તિઓ - ભાગ - 14

પ.પુ. સ્વામીજીના પ્રવચનો પર આધારિત.

નોંધ: શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતામાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ દ્વારા વર્ણવાયેલી દૈવી સંપત્તિઓને પ.પુ. સ્વામીજીએ વિસ્તારપૂર્વક સમજાવી છે. અહીં એ પ્રવચનોનો 14મો ભાગ છે, આ પહેલાના પ્રવચનો યોગામૃતના આગલા અંકોમાં છિપાયા છે.

अहिंसा सत्यमक्रोधस्त्यागः शान्तिरपैशूनम् ।
दयाभूतञ्चलोलुप्त्वं मार्दवं हीरचापलम् ॥ 16.2

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ જે દૈવી સંપત્તિઓનું વર્ણન કરી રહ્યા છે એમાંની કોઈ પણ સંપત્તિની બાબતમાં આપણે જો થોડો વિચાર કરીએ તો એ ખરેખર, એકદમ અમૂલ્ય લાગે છે; વળી, કોઈ પણ સંપત્તિને આપણે ઊંડાણમાં સમજવાનો પ્રયત્ન કરીશું તો એ પણ સમજાશે કે એ સંપત્તિ અંતે તો બોધમાં પૂર્ણ થતી હોય છે, એ જ્ઞાનમાં પૂર્ણ થતી હોય છે, જે પરમ જ્ઞાનની સ્થિતિ છે. જ્યારે કોઈ જ્ઞાની બૌધની સ્થિતિમાં હોય તો અનાયાસે આ બધી સંપત્તિઓ એનામાં વ્યક્ત થતી હોય છે, પ્રકટ થતી હોય છે. એટલે, બધી સંપત્તિઓ એ જ્ઞાનની સ્થિતિ સુધી જવા માટેનો દ્વાર હોછ શકે. આપણે ‘ત્યાગ’ ઉપર વિચાર કર્યો હતો, તો એ ત્યાગ જેમ-જેમ વધતો જાય છે, અને પૂર્ણ સ્થિતિએ પહોંચે છે ત્યારે એ આત્મામાં જઈને અટકી જાય છે, એ જગ્યાએ અટકે છે કે જ્યાં એ વસ્તુનો ત્યાગ નથી થઇ શકતો. ત્યાગ બધાનો થઇ શકે છે, પરંતુ સ્વ-નો, આત્માનો ત્યાગ નથી થઇ શકતો, આત્મા સિવાય દરેક વાત, વસ્તુનો ત્યાગ થઇ શકે છે, આત્માનો ત્યાગ નથી થઇ શકતો. એટલે જ્યાં ત્યાગ કરતા-કરતા અટકી જઈએ છીએ, ‘નેતિ-નેતિ-નેતિ’ કરતા જ્યાં અટકી જઈએ છીએ એ સ્થિતિ આત્મા છે. અને તેથી ભગવાને ગીતામાં અન્ય જગ્યાએ કીધું છે ‘ત્યાગાચ્છાન્તિરનત્તરમ्’ (12:12) કે ત્યાગ કર્યી પછી શાશ્વત સુખ મળે છે, શાશ્વત શાંતિ મળે છે.

તો, આજે આપણે શાંતિની બાબતમાં થોડું વિચારીશું. શાંતિ એક

એવી સુંદર દૈવી સંપત્તિ છે કે જેની પૂર્ણતા બોધમાં તો છે જ, સાથે-સાથે એ આપણા રોજન્દા જીવન સાથે પણ સંકળાયેલી છે. આપણા જીવનમાં જે શુભ વસ્તુઓ છે, જે કાંઈ સારું છે એ બધાના પાયામાં, મૂળમાં શાંતિ છે. કોઈ એક અતિ ગુરુસાવાળી વ્યક્તિ હશે એ પણ કોઈ-ને-કોઈ ક્ષેત્રમાં સારું કરી શકે છે; પરંતુ, જો કોઈ વ્યક્તિ અશાંત હશે તો એ કોઈ પણ ક્ષેત્રમાં કશું પણ સારું નહીં કરી શકે.

આજના સમય અને સમાજમાં જે સૌથી મોટી સમસ્યા છે એ અશાંતિની છે, અશાંતિ આજના સમય માટે સૌથી મોટી ચેલેન્જ છે. આજે બધે અશાંતિ એટલી બધી વધી ગઈ છે, એ ચેલેન્જનું પ્રમાણ એટલું બધું છે કે આ પહેલા લોકોમાં અને સમાજમાં આટલી અશાંતિ ક્યારેય નહોતી. આપણે જોઈએ તો આજે અશાંતિ વ્યક્તિગત જીવનથી લઇ સમસ્ત વૈશ્વિક જીવનને ગ્રસી જશે એટલી ભયાનક રીતે વધી રહી છે. આપણો જાતે અનુભવીએ છીએ કે આપણને આપણા વૈયક્તિક જીવનમાં શાંતિ નથી, અને આપણી દાખિને વિસ્તારીને જોઈશું તો દેખાશે કે દુનિયામાં ઘડા માણસો જાત-જાતની શારીરિક અને માનસિક બિમારીઓથી પીડાય છે - ડાયાબિટિસ, બ્લડ પ્રેશર, હાર્ટ-પ્રોલેમ્સ, કેન્સર, સ્ટ્રેસ, અનિદ્રા, ... આ ઉપરાંત નવી-નવી બિમારીઓ પણ આવતી જાય છે. આજે વિકસિત દેશોમાં લગભગ 10 ટકા જેટલા લોકો ઉંઘની ગોળી લીધા વગર સૂઈ નથી શકતા. આજની આરોગ્યની જે મોટી ચેલેન્જ છે એના મૂળમાં બે કારણો મુખ્ય છે - સ્ટ્રેસ અને પ્રોપર ઉંઘનો અભાવ. આજે દરેક વ્યક્તિ જીવન-વ્યાપન અને ધનોપાર્જન માટે કાંઈ-ને-કાંઈ તો કરતી જ હશે, કોઈ જોબ કરતું હશે, કોઈ નાનો-મોટો વ્યવસાય-ધંધો કરતા હશે... પણ આખી અર્થવ્યવસ્થામાં જે પાસું વધી રહ્યું છે એ છે જોબ-ઓરીએન્ટેડ વ્યવસ્થા, અને આ વ્યવસ્થા વિવિધ કારણોસર તદ્દન અનિષ્ટિત, અન્સર્ટન થઈ ગઈ છે!!

આપણા એક સાધક છે, એ મને ક્યારેક-ક્યારેક ફોન કરે છે, કહે કે ‘સ્વામીજી, બહુ ચિંતા રહે છે.’ હવે એમનો પગાર મહીને અઢી લાખનો હતો, તો મેં કહ્યું, ‘તને આટલો સારો પગાર છે તો સારી રીતે જીવતો કેમ નથી?’ એ કહે, ‘સ્વામીજી, જે રીતનો પગાર હોય, એ રીતની અમારી લાઇફ-સ્ટાઇલ પણ ઉભી કરી હોય - બંગલો, રાચ-રચીલું, ગાડી... એ બધું મોટે ભાગે લોન પર લીધું હોય; બાળકો પણ એ પ્રમાણોની સ્કુલમાં ભણતા હોય, ઉચ્ચી

ફીસ હોય. ઉંચો પગાર આપતી કંપનીએ અમને ત્રિમાસિક ઉંચા ટાર્જેટ આપ્યા હોય, વળી, એમાં પણ કંપનીને ઈમ્પ્રુવમેન્ટ, વધારો જોઈએ. કોઈ પણ કારણસર જો અમે એ ટાર્જેટ અચીવ નથી કરી શકતા તો કંપની અમને બે-ત્રાણ કવોર્ટર (ઇ-નવ મહિના) બાદ કાઢી મૂકે...આવા વિચારોથી, પરિણામની કલ્પનાથી ઉંઘ નથી આવતી.'

આજે સારી, મોટી કંપની હોય એ સ્ટોક એક્સચેન્જ પર લીસ્ટેડ હોય, અને એના શેરના ભાવમાં ઉતાર-ચંદ્રાવ થતો રહેતો હોય. હવે જો એ કંપનીના શેરના ભાવ ઓછા થાય, તો એ કંપની સૌપ્રથમ અમૃક માણસોની છટણી કરી, ખર્ચો ઓછો કરે, તો શેરના ભાવ થોડા ઉપર જાય. આ પ્રથા IT કંપનીઓમાં સૌથી વધુ જોવા મળે છે, સૂચના આપ્યા વગર ૪ કેટલાક માણસોને કાઢી મૂકે, કારણ કે સૂચના આપીને કાઢે તો એ એના ટેટાથી, એ માહિતી સાથે ચેન-ચાળા કરી શકે, એને ડિસ્ટર્બ પણ કરી શકે. તો, કંપની કોઈ પણ સૂચના આપ્યા વગર કાઢી મૂકે. એવું પણ બને કે રોજની જેમ એ ઓફિસે જાય, ત્યાં એના બોસ તો એના રેજિઝનેશન લેટર સાથે બેઠા હોય, આવે કે તરત એની સહી લાઇ શકે. કેટલી કંપનીઓમાં બોસ તો આવા સમયે સાથે બે-ત્રાણ માર્શિલ ઉભા રાખે કે બરતરફ કરાયેલ વ્યક્તિ ત્યાં કોઈ ધમાલ ના કરે, ક્યારેક તો ત્યાં એક ડોક્ટર પણ હોય, કે એને ચક્કર, કે હાઈ-એટેક આવે તો એની ટ્રીટમેન્ટ માટે હાજર હોય; અને નીચે ટેક્સી પણ તૈયાર હોય, એને ઘરે લાઇ જવા માટે, એને જાતે ડ્રાઇવ કરીને ઘરે જવા ના દે. કંપની બધું જાણતી હોય, તો પણ કંપનીએ આવું કર્યા વગર છૂટકો જ નથી.

દરેક માણસને જીવનમાં શાંતિ જોઈએ - અંદરની અને બહારની પણ, સાથે-સાથે બહારની વ્યવસ્થામાં એક પ્રકારની સુરક્ષા પણ જોઈએ, અને જો એ સુરક્ષા ના હોય તો શાંતિ નથી મળી શકતી. બીજી બાબતોમાં તો ઠીક, પણ આજીવિકા અને ભોજન માટે સુરક્ષા હોય તો શાંતિનો વિચાર થાઇ શકે. સાથે ફેમિલી માટેની સુરક્ષા, પોતાના અને ઘરના લોકોના આરોગ્ય માટે પણ સુરક્ષા જોઈએ. આજે સંયુક્ત કુટુંબ ને બદલે વિભક્ત કુટુંબો થાઇ ગયા છે, તેથી મા-બાપ સાથે છોકરો રહેશે કે કેમ એ મોટો સવાલ છે. અરે, પતિ-પત્ની પણ આખું જીવન સાથે ગાળશો કે કેમ એ પણ શંકાવાળી વાત છે. તો, આજે સુરક્ષા ક્યાંય નથી દેખાતી, નથી પરિવારમાં, નથી સમાજમાં; આગળ જોઈએ તો દેશ પણ સુરક્ષિત નથી... અને તેથી

બધે અશાંતિ પ્રસરતી જાય છે.

આ અશાંતિ જે છે એ માનવતાનું કેટલું બધું નુકશાન કરે છે; અને આજથી નહીં, હજારો વર્ષોથી આપણે શાંતિથી નથી રહ્યાં - ક્યાંક ધાર્મિક વિચારધારાને લઈને સંઘર્ષ હોય, ક્યાંક રાજકીય વિચારોને કારણો - કમ્યુનિઝમ, સોશિયલીઝમ, લોકશાહી કે કેપિટાલિઝમ ને કારણો - અશાંતિ હોય. ઓગણીસભી સદીમાં એક સમય એવો હતો કે આખી દુનિયા બે વાદોમાં - કમ્યુનિઝમ અને કેપિટાલિઝમમાં - વહેંચાઈ ગઈ હતી, ત્યાં સુધી કે બને એક-બીજાના દુશ્મનો ના હોય! આજે જોઈએ છીએ તો ધાર્મિક વિચારો, મૂલ્યો- માન્યતાઓને લઇ વિશ્વમાં વધતા સંઘર્ષોને કારણો કેટલી બધી અસુરક્ષા અને અશાંતિ ફેલાઈ છે? હવે તો અમુક સંપ્રદાયને માનાનારાઓમાં અસહિષ્ણુતા એટલી હંદે વધી ગઈ છે કે એ લોકો અન્ય વિચાર-ધર્મ-સંપ્રદાયના લોકો ઉપર સીધી ટ્રક જ ચઢાવી દે છે, માત્ર આપણી વિચારધારા એ લોકો કરતા જુદી છે એટલા માટે! અને હવે આવું તો વિશ્વમાં અનેક સ્થળોએ થતું જાય છે, લાખો લોકો મરી રહ્યાં છે, જે બચ્યા છે એવા લાખો લોકોએ નિરાશ્રિતોની જેમ કેમ્પોમાં રહેવું પડે છે જ્યાં ખાવા કે રહેવાનું ઠેકાણું નથી હોતું. આવી માનસિકતાને લીધે કેટલાક વિકસિત દેશોમાં અમુક મોટા-સારા નગરોમાં જ્યાં વૈભવ હતો, આજે ત્યાં બંદેર જોવા મળે છે.

માણસ અને સમાજની આવી અશાંત પરિસ્થિતિમાં ભગવાન નિર્દેશ કરે છે શાંતિ તરફ, કહે છે કે શાંતિ એ દૈવી સંપત્તિ છે. માણસ આમ તો હોંશિયાર છે, બુદ્ધિમાન છે, તે છતાં પણ એ શાંતિથી જીવી નથી શકતો, હજારો વર્ષો થયા, એના જીવન અને સમાજમાં બધે સંઘર્ષ-અશાંતિ વધતાં જ રહ્યાં છે. જીવનમાં ક્યાંય પણ તકલીફો હોય તો એને સમજવી છે, અને દૂર પણ કરવી છે, અને આ વિશ્વ-વ્યાપી અશાંતિ છે એને પણ સમજવી છે, કારણ કે મનુષ્યના જીવન માટે શાંતિ ખૂબ આવશ્યક છે, અનિવાર્ય પણ છે, તે ત્યાં સુધી કે જીવનમાં અન્ય કોઈ પણ વાત આટલી અનિવાર્ય નહીં હોય. માણસ હિંસા, કોધ, ઘૃણા, રાગ-દ્વેષ બધા સાથે જીવી લેશો, પરંતુ અશાંતિથી નહીં જીવી શકે, શાંતિ તો જીવનનો મુખ્ય આધાર-સમ પાયો છે, અને તેથી અનિવાર્ય છે.

મારે જો સ્વસ્થ રહેવું છે તો મને શાંતિ જોઈએ, એના વગર હું

સ્વર્થ નહીં રહી શકું, અને જો સ્વર્થ ના રહું તો પણ મને શાંતિ ના મળે. આપણો જોઈએ-જાણીએ છીએ કે કોઈની પાસે ધન-વैભવ-પરિવાર બધું જ હોય તો પણ એને શાંતિ નથી, એ અશાંત હોય છે, એને અનિદ્રા સત્તાવે છે, ખાવાનું ભાવતું નથી. આવું જીવન આપણાને ગમે? શાંતિ તો જીવનનો પાયો છે, અને તેથી જીવનમાં શાંતિ અનિવાર્ય છે.

**માણસના જીવનમાં
જે પણ કાંઈ
સારું, શુભ થશે,
કલ્યાણકારી થશે
એના મૂળમાં શાંતિ
હશે તો જ થઈ
શકશે. હું કોઈ પણ
કર્મ કરતો હોઉં,
ભાગતો હોઉં, ગીત-
સંગીત શીખતો હોઉં,
કળા-નૃત્ય હોય કોઈ
પણ કર્મ-કાર્ય હોય
એ દરેક કાર્ય શાંતિ
હોય તો વધુ સારી
રીતે થઈ શકે છે**

માણસના જીવનમાં જે પણ કાંઈ સારું, શુભ થશે, કલ્યાણકારી થશે એના મૂળમાં શાંતિ હશે તો જ થઈ શકશે. હું કોઈ પણ કર્મ કરતો હોઉં, ભાગતો હોઉં, ગીત-સંગીત શીખતો હોઉં, કળા-નૃત્ય હોય કોઈ પણ કર્મ-કાર્ય હોય એ દરેક કાર્ય શાંતિ હોય તો વધુ સારી રીતે થઈ શકે છે; હું જો અશાંત હોઈશ તો મારું કોઈ પણ કામ સારું નહીં થાય. મન અશાંત હોય, બીજે હોય ત્યારે રસોઈ બનાવતા-બનાવતા મીકું ઓછું-વધતું પડશે, ભૂલાઈ પણ જશે, મરયું ભૂલાઈ જશે, ખાડ ભૂલાઈ જશે... કશુંક ભૂલાઈ જશે. આમ, હું કાંઈ પણ કરતો હોઉં, મન-ચિત્ત જો અશાંત હશે તો મારા કાર્યમાં ફુશળતા આવી જ નથી શકતી, અને જો મન શાંત અને પ્રકૃલિત હશે તો મારા દરેક કામો સારા જ થશે.

વિજ્ઞાનની કોઈ પણ નવી શોધ-ડિસ્કવરી હોય, કોઈ પણ ક્રિએટીવ કાર્ય હોય એ શાંતિ વગર શક્ય નથી; માણસ કોઈ પણ ક્ષેત્રમાં બે ડગલા આગળ વધ્યો હશે તો એ શાંત મનમાં જ શક્ય થયું હશે - સંગીતની કોઈ પણ સુંદર રચના હશે, સારું ગીત લખાયું હશે, કવિને કોઈ સારી રચના સ્કૂરી હશે તો એ શાંત મનમાં જ આવી હશે, શાંતિ વગર આનંદ ના હોય, શાંતિ હોય તો જ આનંદ હોય, અને શાંતિ, આનંદ હોય તો જ માણસ વ્યક્ત થાય છે, અને તો જ માણસ મુક્ત પણ થાય

માણસની મુક્તિ માટે પણ, માણસની સ્વતંત્રતા માટે પણ શાંતિ અનિવાર્ય છે. માણસ ત્યારે સ્વતંત્ર હોય જયારે એ દરેક લાગણીઓથી, દરેક વિચારોથી, દરેક ભાવોથી સ્વતંત્ર હોય એ માટે એને શાંતિ જોઈએ. મનની થોડી પણ અશાંતિ હોય તો એ માણસને મુક્ત ના થવા દે. આ વાતને થોડી સમજજો.

નદીમાં તરતા હોઈએ અને અચાનક વમળ જેવું આવી જાય અને તરતો માણસ એમાંથી નીકળવાનો ખૂબ પ્રયત્ન કરે, અને જો વમળ ભારી હોય તો એમાંથી એ નીકળી નથી શકતો, વમળ એને દૂબાડી દે છે. એવી જ રીતે મને જો કોઈ વાતની ચિંતા છે, ખૂબ ચિંતા છે, અને હું એ ચિંતાના વમળમાં ફસાઈ જઉ છું, એમાંથી નીકળવાનો બહુ પ્રયાસ કરું છું પણ નીકળી શકતો નથી... વિચારો મનમાં તરંગો ઉત્પન્ન કરે છે, અને એ ચિંતામાં પરિણમે તો વમળ જેવામાં ફસાઈએ પણ ખરા; વમળ જો નાનું હોય, તો એક-બે કલાકમાં એમાંથી નીકળી જવાય, ક્યારેક એકાદ-બે દિવસો પણ લાગે, પણ પછી નીકળી જવાય... પરંતુ જો વિચારો ઉંડી ચિંતામાં લઈ જાય, વમળ મોઢું અને ભારે હોય તો હું એમાંથી નીકળી નથી શકતો. મનની અશાંતિ - નાની કે ભોઈ - મન-મગજમાં એક પ્રકારનું વમળ પેદા કરે છે, અને એ મને એમાં બાંધે છે. કોઈ પણ પ્રકારે હું જો એમાંથી છૂઢું તો જ મને શાંતિ મળે, હું એ વિચારો-ચિંતાના વમળમાંથી મુક્ત થઈ. તો, શાંતિ વગર સ્વતંત્રતા શક્ય નથી, શાંતિ વગર મુક્તિ પણ શક્ય નથી, શાંતિ એ મનુષ્યના જીવનના પાયાની વાત છે.

આમ, શાંતિની આવશ્યકતાની વાતને કારણો જ ભગવાને દૈવી સંપત્તિઓમાં શાંતિનો સમાવેશ કર્યો છે, અને જો મને શાંતિ જોઈએ છે તો જે પહેલી વસ્તુ એ છે કે મારે મારી અંદર જાગૃકતા કેળવવી જોઈએ, મારે માટે શાંતિનું કેટલું મહત્વ અને શું મૂલ્ય એ પણ મને સમજાવું જોઈએ; શાંતિથી મૂલ્યવાન કશું જ નથી, અને જો અશાંતિ છે તો બધું બે કોડીનું થઈ જાય. જો જીવનમાં અશાંતિ ઉભી થઈ રહી છે તો એ ક્યા-ક્યા કારણોને લીધે છે એ જાણવા-સમજવાની તૈયારી ત્યાં સુધી મારી અંદર ઉભી થતી નથી, જ્યાં સુધી જાગૃકતા નથી આવતી, જ્યાં સુધી સભાનતા આવતી નથી અને એ કારણોને જીવનમાંથી કાઢવા જ છે એવો ભાવ જાગતો નથી ત્યાં સુધી હું એ દિશામાં આગળ વધી નહીં શકું.

શાંતિ શું છે, એ શું કહેવા માંગે છે એ સમજતા પહેલા, અશાંતિની બાબતમાં થોડું સમજાએ. આપણાને અશાંત કરતા કારણોમાં સૌથી મોઢું કારડા છે જે આપણી અંદર પરસ્પર અને આખા સમાજમાં, આખા દેશમાં જે અશાંતિ ઉભી કરી છે, જે વિચાર અના મૂળમાં છે, એ છે જુદાપણાનો ભાવ છે, કે બધું જુદું છે - આ જુદું, આ પણ જુદું, પેણું જુદું... હું જુદો, બીજા જુદાં... આ જે જુદાપણું છે, જે નાનાત્વનો ભાવ છે એ આપણી અશાંતિનું મૂળ કારણ છે. પણ શું સાચે જ બધું, હું, બીજા બધાં જુદા છીએ? બધું જુદું-જુદું છે? સમસ્ત પ્રકૃતિ એક છે, તેમાં વૃક્ષો છે, નદીઓ છે, પર્વતો છે, ગ્રાણીઓ છે, માણસો છે એ બધાય જુદાં-જુદાં છે? ખરેખર એવું છે? એ બધાને જોડનારું કોઈ તત્ત્વ જ નથી? ના, એ બધું ભલે દેખાય જુદું-જુદું, પરંતુ એ બધું જુદું નથી, બધું એક જ છે, એક તત્ત્વથી બધું જોડાયેલું છે, તેથી બધું એક જ છે. આ જુદાપણાનો જે ભાવ છે એ માટે શ્રુતિ કહે છે 'મૃત્યો: સ મૃત્યુમાજોતિ ય ઇહ નાનેવ પશ્યતિ' કે, જે બધું જુદું-જુદું જુએ છે, જુદું છે એવું સમજે છે. એ જન્મ-મૃત્યુના ચક્કરમાં, દુઃખ-પીડામાં રહ્યા જ કરે છે.

હવે શાંતિની બાબતમાં થોડું સમજાએ. આપણો યોગ-સાધના દ્વારા જેમ-જેમ અસ્તિત્વના ઊંડાણમાં જઈએ છીએ, સૂક્ષ્મમાં ઉત્તરીએ છીએ, ત્યારે ત્યાં એક એવી ઉચ્ચતમ સ્થિતિનો અનુભવ થાય છે કે જ્યાં આપું અસ્તિત્વ એક થઈ જાય છે, એક સિવાય બીજું કશું જ હોતું નથી, ત્યાં કોઈ દ્રષ્ટા નથી, કોઈ દશ્ય નથી, કોઈ શાતા નથી, કોઈ જ્ઞાય નથી, કોઈ અનુભવ કરનાર નથી, કે નથી ત્યાં કોઈ અનુભવ કરવાની વસ્તુઓ જેનો અનુભવ કરી શકાય એવી કોઈ વસ્તુ પણ નથી... જ્યાં બધું એક થઈ જાય છે એને જ શાંતિ કહેવામાં આવે છે, એ જ શાંતિ છે, જે જુદું ભાસતું હતું એ બધું અહીં એક થઈ જાય છે, બધું એકમાં વિલીન થઈ જાય છે, અને જ્યાં સુધી એ પરમ ઐક્યની સ્થિતિ સુધી આપણે પહોંચતા નથી, ત્યાં સુધી શાંતિને સાચી રીતે સમજ નથી શકતા, અને તેથી એ શાંતિને પૂર્ણતાથી માણી પણ નહીં શકીશું.

આને જ શ્રુતિ કહે છે 'નિત્યોનિત્યાનાં ચેતનસ્યેતનાનાં એકો બહૂનાં યો વિદ્ધાતિ કામાન् તમાત્મસ્થં યેઽનુપશ્યન્તિ ધીરા: તેણાં શાન્તિ: શાશ્વતી નેતરેણાં' (કઠ-ઉપ - 2:2:13). આપણાને જે બધું દેખાય છે એ બધું નાન્દ થવાવાળું છે, એ બધું અનિત્ય છે. આપણાં શરીર, આપણી

આજુબાજુ જે બધી વસ્તુઓ દેખાય છે એ આજે છે, કાલે નથી રહેવાની, જે કાલે નહોતી એ આજે છે... પરંતુ, આ બધાની પાછળ એક નિત્ય સત્તા વિલસી રહી છે, એક પરમ, નિત્ય સત્તા એ બધાની પાછળ છે; જે ૭૩ વસ્તુઓ છે, એ સિવાય જે બધી ચેતન વસ્તુઓ દેખાય છે, માણસ દેખાય, પ્રાણીઓ દેખાય, એ બધાની ચેતનતા જેને લીધે છે એ અસ્તિત્વ આપ્યું એક જ છે; જ્યાં બધાંયના ભાવો, સંસ્કારો, બધાંયના કર્મો જ્યાં સંગ્રહિત રહે છે, જે સત્તા આ બધું સાચવે છે, બધાનું નિયમન કરે છે, એને જે પોતાની અંદર રહેલા આત્મામાં જાડો છે એને જ એ શાશ્વત શાંતિ મળે છે, એ સિવાય કોઈને નહીં.

તો, શાંતિ આખા અસ્તિત્વની, એક એવી ઉચ્ચતમ સ્થિતિ છે જ્યાં બધું એક થઇ જાય છે; ઘરમાં પણ જે બે જુદા લાગતા હતા એ એક લાગવા માંડે છે; એક જ પરિવારના સભ્યોનો જો એવો ભાવ છે કે આપણો બધાંય એક જ છીએ, તો ત્યાં કોઈ સંઘર્ષ જ નથી. જ્યારે જુદાપણાની વાત, અલગ-અલગ હોવાની જ સમજ હોય તો ત્યાં સંઘર્ષ શરૂ...પછી આપણા એકાઉન્ટ અલગ હોવા જોઈએ, હિસાબ-કિતાબ જુદા હોવા જોઈએ; ચોઈસ અને વસ્તુઓ અલગ-અલગ હોવા જોઈએ, બધું અલગ-અલગ, જુદું-જુદું હોવું જોઈએ. અને જ્યાં આ અલગતા, જ્યાં આ જુદાઈની વાત આવી ત્યાં સંઘર્ષ, જઘડા શરૂ, કારણ કે ત્યાં અસુરક્ષાનો ભાવ પણ જાગે છે, અને ત્યારે બીજાની સુરક્ષા કરતા મારી સુરક્ષા વધારે મહત્વની બની જાય.

એક વખત હું એક સાધકને ત્યાં રોકાયો હતો; સાંજે ઈચ્છા થઇ કે નર્મદા કિનારે એક આશ્રમ છે ત્યાં જઈએ. તો, એ પરિવાર સાથે હું ગયો, ત્યાં જે સંત હતા એમની સાથે અમે બેઠા, સત્સંગ થયો, થોડી વાતચીત પણ થઇ. પાછા ઘરે જવા અમે ઉભા થયા, ત્યારે એ પરિવારના બહેને એ સંતને આમંત્રણ આપ્યું કે આપ પણ અમારે ઘરે આવો. આ સાંભળીને સંતે મારી તરફ જોયું, કેમ કે સંત-સમાજમાં એવો પ્રોટોકોલ હોય છે કે કોઈના ઘરે જો કોઈ સંત રોકાયા હોય તો બીજા સંતે ત્યાં નહીં જવાનું, આ એક સામાન્ય પ્રોટોકોલ હોય છે, જેનો અર્થ એ પણ થાય કે બે બિક્ષુક બિક્ષા લેવા નીકળ્યા હોય તો એક ઘરે એક જ બિક્ષુક બિક્ષા લેવા જાય, બીજાએ એ ઘરમાં બિક્ષા લેવા નહીં જવાનું, તેથી એ સંતે મારી સામે જોયું અને મલકાઈને બોત્યા ‘દ્વીતીયાદ વૈ ભર્યં ભવતિ’, કે બે હોય પછી અસુરક્ષાનો ભાવ

હોય, ભય લાગે. એ સંત તો વરીલ હતા, તેથી મેં હંસતા-હંસતા કીધું કે બીજું કોઈ છે જ નહીં, મહારાજજી...એકમેવાદ્વિતીય બ્રહ્મ, એક જ છે, બે છે જ નહીં.' આ સાંભળીને એ સંત હસી પડ્યા, અને એ સંત પણ મારી સાથે આવ્યા, એ પરિવારને પણ ખૂબ સારું લાગ્યું.

જ્યાં એકત્વનો ભાવ છે, જ્યાં એક છે ત્યાં ભય નથી, બે થયા (જુદાપણું આવ્યું) કે ભય જાગે. એ એકતા, એ ઐક્યની જે સ્થિતિ છે, એ સ્થિતિને ધીમે-ધીમે, સભાનતા પૂર્વક, ગમે તેમ પણ કરીને

જ્યાં એકત્વનો ભાવ છે, જ્યાં એક છે ત્યાં ભય નથી, બે થયા (જુદાપણું આવ્યું)
કે ભય જાગે. એ એકતા, એ ઐક્યની જે સ્થિતિ છે, એ સ્થિતિને ધીમે-ધીમે, સભાનતા પૂર્વક, ગમે તેમ પણ કરીને આપણી અંદરથી લાવવી છે; એને માટે એટલો પ્રયત્ન કરવો છે કે કોઈ પણ ઉપાયે એ શાંતિની જે ઉચ્ચતમ સ્થિતિ છે એ આપણી અંદર આવવી જોઈએ. સાથે-સાથે આપણે એ પણ સમજવાનું છે કે મને ક્યાં શાંતિ મળે છે, થાય છે, અને હું ક્યાં અશાંત થએ જાઉં છું, તો મને અશાંત કરનારા કયા-કયા કારણો છે. આપણે જે આત્મનિવેદનની વાત કરીએ છે એ આ શાંતિ-અશાંતિની વાતને સમજવા માટેના સજાગ પ્રયત્નોમાં બહુ મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. આત્મનિવેદન માટે રોજ રાતે સૂતા પહેલા હું રોજ બેસું છું અને એ દિવસની સવારથી લઈ રાત સુધીમાં જે જે બધી કિયાઓ કરી - શારીરિક, માનસિક બધી જે કિયાઓનું નિરીક્ષણ કરું છું. આમ નિયમિત કરવાથી આપણા દરેક કર્યો-વિચારો પ્રત્યે આપણી પોતાની સભાનતા વધે છે; આ સભાનતા જે વધે છે એ ત્વરિત નથી વધતી, એ ધીમે-ધીમે ધ્યાનથી થવા લાગે છે.

એટલે, આપણો જે શાંતિની દિશામાં આગળ વધવું છે તો સૌથી પહેલા આપણા દરેક વિચાર-કિયાઓ માટે આપણી જાગરુકતા, સભાનતા અને ધ્યાન (રાખવાની વાત) વધારવું, એવું નહીં કે રાત્રે અડધો કલાક ધ્યાન કરવા બેઠા,

અને આત્મનિવેદન કરી લીધું, દરેક કિયાઓમાં, દરેક કાર્યમાં, દરેકે-દરેક ક્ષણ તરફની આપણી સભાનતા વધારવી.

એટલે, એક સંતની બહુ સરસ વાત છે કે ધ્યાન માત્ર કરવાનું નથી હોતું, ધ્યાન રાખવાનું હોય છે. ધ્યાન રાખી શકાય એ માટે અભ્યાસ કરવો, અને જો ધ્યાન નથી થતું, એ સ્થિતિ નથી થતી તો અભ્યાસ કરવાનો. ચિત્તને શાંત કરવા માટે કોઈ-ને-કોઈ પ્રયત્ન-અભ્યાસ કરવાનો.

‘તત્પ્રતિષેધાર્થમેકતત્ત્વાભ્યાસः’ (યો-સૂ 1:32) - મહર્ષિ પતંજલિ કહે છે કે આપણી અંદર જે અશાંતિ છે, જે અજ્ઞાન છે, બોધ નથી, એકત્વનું જ્ઞાન નથી એને કાઢવા માટે એકત્વનો અભ્યાસ કરવો. આ અભ્યાસની શરૂઆત કરવા તેઓ તરત જ બીજા શ્લોકમાં કેટલી સરળતાથી કહે છે કે મૈત્રીકરુણામુદિતોપેક્ષાણાં સુખદુઃખપુણ્યપુણ્યવિષયાણાં ભાવનાતશિચત્તપ્રસાદનમ् ॥(યો-સૂ 1:33). પહેલાં એ શ્રીધું કે બીજાના સુખે સુખી થાવ. કેટલી અગત્યની વાત છે; આપણી અશાંતિમાં આ એક બહુ મોટું કારણ છે, કે બીજાનું સુખ હોય એ આપણા માટે દુઃખનું વધારે મોટું કારણ હોય છે.

એક ભાઈ કહે કે આપણને પાડોશીની ગાડી અને સાડી કાયમ દુઃખી કરતા હોય છે. આમ તો આપણે શાંતિથી જીવતા હોઈએ, આપણો રહેતા હોઈએ એ સોસાયટીમાં કોઈ પાસે ગાડી ના હોય, અને તેથી આપણને એ વિષે બહુ વિચાર ના આવે. એક દિવસ પાડોશીને ત્યાં એક ગાડી આવી...બસ, આપણી સમસ્યા શરૂ. હવે તો આપણી પણ ગાડી આવવી જ જોઈએ.

તો, બીજાના સુખે સુખી થવું એ શાંતિ મેળવવા માટેનું સૌ પ્રથમ શુભ પ્રયાસ છે. સંતના લક્ષ્ણ માટે તુલસીદાસજ કહે છે કે બીજાના સુખે સુખી થાય, બીજાના દુઃખે દુઃખી થાય; પરંતુ આપણું સુખ તો બીજાને દુઃખી કર્યા વગર ઉભું થતું જ નથી, એને સ્ટેન્ડ જ નથી મળતું; બીજાના દુઃખના પ્લેટફોર્મ પર જ આપણું સુખ ઉભું થાય છે. મારી પાસે સારી ગાડી હોય અને જો 10 જણા એને જોઈને દુઃખી ના થાય તો મને સુખ જ ના મળે. મારું સુખ કાયમ બીજા પાસેથી અપ્રીસિએશન માગતું હોય છે. તમારો જંગલમાં બંગલો હોય, મર્સિડીસ ગાડી હોય તો એમાં કાઈ આનંદ ના આવે; કોઈ ઘરે જ બેઠું હોય, તો શુંગાર કરે ખરું? ના કરે, શુંગાર એટલા

માટે કરવામાં આવે છે કે એ જોઈ બીજા ‘વાહ! વાહ!’ અને ‘હાય, હાય...’ ના કરે ત્યાં સુધી આપણું સુખ ઉભું થતું જ નથી.

શાંતિ માટેના શરૂઆતના પ્રયત્નો માટે પતંજલિજીએ તો એ પણ કીદું છે કે બીજાના સુખમાં મૈત્રી, દુઃખમાં કળણા, કોઈને દુઃખી જોઈએ તો એ જે કળણા છે એને માટે, કોઈને દુઃખી જોઈને કળણા ઉત્પન્ન થાય એ ભાવ અશાંત ચિત્તને શાંત કરે છે. કોઈ કામ સારું કરે છે તો એને એપ્રીસિએટ કરીએ, ‘વાહ! તમે બહુ સારું કર્યું છો,’ એને એપ્રીસિએટ કરો...અને જો ખરાબ હોય તો એની ઉપેક્ષા કરવી. આવી વાતો સારી વ્યક્તિઓ સાથે બહુ મોટી મુશ્કેલી ઉભી કરે છે એ જેને ખોટી વ્યક્તિ સમજતા હોય એની સાથે પછી કોઈ દિવસ પ્રેમ કે લાગણીના સંબંધો, આત્મિયતાવાળા સંબંધો એમની સાથે થઇ જ ના શકે.

કોઈ વ્યક્તિ લસણ-દુંગળી નથી ખાતી, દારુ નથી પીતી તો લસણ-દુંગળી ખાનાર, દારુ પીનાર તો એને રાક્ષસ જ દેખાશે. એક વખત હું ટ્રેનમાં આવતો હતો, સામે કોઈ બીજા સંપ્રદાયના બહેન બેઠા હતા. મને પૂછ્યું કે ‘તમે કેવું પાણી પીવો છો?’ ત્યારે હું ગમે તેવું પાણી પી લેતો હતો, ફરી પૂછ્યું, ‘તમે ઉકાળેલું પાણી નથી પીતા?’ મેં કહ્યું ‘ના’. ‘તમે સાધુ છો, ઉકાળીને પાણી નથી પીતા?’ ‘ના’...તો એ બહેન મોઢા પર હાથ મૂકીને એવો આશ્વર્ય, આણગમો વ્યક્ત કર્યો કે જાણો હું કેટલો મોટો પાપી હોઉં, પાણી પણ ઉકાળીને નથી પીતો! પોતે સારું કરે છે એનો અહંકાર, અને બીજો એ ગ્રમાણો નથી કરતો તો એને માટે તિરસ્કાર, ઘૃણા, નફરત આવતી જ હોય છે. આવો ભાવ જ આગળ વધીને વ્યક્તિની પ્રકૃતિમાં વિકૃતિ લાવતો હોય - બીજાને માટેનો જે તિરસ્કાર છે, બીજાને જે ખરાબ સમજાએ છીએ એને માટેની જે નફરત છે, એવા લોકો જ અત્યારે પોતાના શરીર પર બોમ્બ બાંધી જતે તો મરે જ છે, સાથે બીજા પાંચ-દશ લોકોને પણ મારી નાખે છે - એના મૂળમાં નફરત છે, એક પ્રકારનો સાત્ત્વિક અહંકાર આવતો હોય. આવી રીતે બીજાને તામસિક અહંકાર પણ આવતો હોય, પોતાને બીજા કરતા શ્રેષ્ઠ માને, બીજા કનિષ્ઠ છે, ખરાબ છે તો એવી વ્યક્તિ જેને આપણે ખરાબ સમજતા હોઈએ એના પ્રત્યે મહર્ષિ કહે છે કે ઉપેક્ષાનો ભાવ રાખવો. ઓફિસમાં કોઈ એક અધિકારી ઈમાનદારીથી કામ કરતો હોય તો એ બીજા કલીઝ સાથે ભળી જ નથી શકતો - બસ, આ જ

ફેર છે સામાન્ય માણસમાં અને સંતમાં.

ગુરુદેવ પરમ પૂજ્ય સ્વામી શિવાનંદજી હતા, એમને મળવા જત-જતના લોકો આવતા એ બધાને ગુરુજી એકસરખો પ્રેમ કરતા - અપરાધીઓ આવે, જુગારી આવે, દારુદીયાય આવે, ગુરુજી એમને પણ એટલો જ પ્રેમ કરતા. બીજા સાધકો કહે અરે! આ તો ગુંડાઓનો બોસ છે, દારુદીયાઓનો સરદાર છે... ગુરુજી કહેતા, એની અંદર પણ એ જ ચેતના છે, એ જ પરમાત્માનો અંશ એની અંદર પણ છે... તો આમ, એક સંત જ બધામાં એક ચેતના જોઈ શકે છે.

બુદ્ધ પાસે અંગુલિમાલ જઈને ભિન્નક થઈ જાય છે, સાધુ થઈ જાય છે. જે માણસોને મારી-મારીને એ લોકોની આંગળીઓની માળા કરીને પહેરતો એવો, રાક્ષસ જેવો માણસ બુદ્ધ પાસે આવીને સુધરી તો જાય છે, પછી સાધુ પણ થઈ જાય છે, કેમ કે સંત એની અંદર રહેલી ચેતનાને, ત્યાં રહેલા પરમાત્માને જોઈ શકે છે, કહે, એની અંદર પણ પરમાત્મા તો છે જ ને!

એટલો જ ગુરુજી કહેતા કે આવા સમાજમાં તિરસ્કૃત લોકો ભગવાન પાસે નહીં જશે, સાધુ-સંત પાસે નહીં જશે, તો એ જ શે ક્યાં? દારુદીયાને પણ ભગવાન પાસે જવાની તક તો મળવી જોઈએ, એમને પણ ભૈરવજી જેવો જોઈએ ને જે એમની સાથે ભળી જાય... તો એવા લોકોને પણ એમના જેવા ભગવાન જોઈએ અને આપણા ઋષિઓઓ આવા લોકો માટે પણ તક આપી છે.

પતંજલિજી પણ વિકલ્પો જણાવે છે, તેઓ કહે છે કે મન-ચિન શાંત રાખવા માટે સંતની જેમ બધા પ્રત્યે એક સરખી કલાણ નથી રાખી શકતા તો પછી પ્રાણાયામ કરીને ચિત્તને શાંત કરો. પ્રચ્છદનવિધારણાભ્યાં વા પ્રાણસ્ય ॥ (યો-સૂ 1:38) કુંભકર્થી મનને શાંત કરો, પ્રાણાયામ કરો, પ્રાણાયામ કરીને ચિત્તને શાંત કરો, કપાલભાતિ, ભસ્ત્રીકાથી પણ મન થોડી વાર માટે એકદમ શાંત થઈ જાય છે.

કોઈ પણ સુખ જ્યારે પણ મળે વિષયથી સુખ જ્યારે મળે ત્યારે ત્યાં રોકાવું, અને એ સુખને દ્વાર બનાવી એની અંદર જવાનો પ્રયાસ કરો, જુઓ, સમજો કે સુખ ક્યાંથી આવી રહ્યું છે. સુખ બહાર વિષયોમાંથી નથી આવતું, સુખ તો અંદરથી પ્રકટ થઈ રહ્યું છે, તો એ

જે સુખ છે એ ભલે જે કોઈ પણ નિમિત્તે પ્રકટ થયું એને દ્વાર બનાવો, એની અંદર જાવ. મહર્ષિ એટલે કહે છે વિષયવતી વા પ્રવૃત્તિરૂપના મનસઃ સ્થિતિનિબન્ધની ॥ (યો-સૂ 1:35) કોઈ શાંત પુરુષ હોય, ત્યાગી પુરુષ હોય એનું ધ્યાન કરો, એની લીલાઓનું ચિંતન કરો.

અને છેલ્લે, મહર્ષિ કહે છે, તમને જે અભિમત હોય એ રીતે ધ્યાન કરો, તમે ગમે-તેમ પણ ધ્યાન કરીને મનને શાંત કરો, કેમ કે શાંતિ નહીં હશે તો જીવનમાં કશું પણ શુભ નહીં આવશે. જીવનમાં સૌથી પહેલા શાંતિ જોઈએ, પ્રતિપક્ષની ભાવના કરો. વિતર્કબાધને પ્રતિપક્ષભાવનમ् ॥ (યો-સૂ 2:33) તમને ગુસ્સો આવતો હોય તો તમે કોઈ શાંત પુરુષનું ધ્યાન કરો, શાંત પુરુષનો વિચાર કરો, તમે ક્યારેક સાચે જ શાંત રહ્યા હોય તો એ ક્ષાળોનો પણ વિચાર કરો. હવે, આનાથી ઉંઘુ, ઉંઘું પણ વિચારો કે તમને કોઈ વાત પ્રત્યે બહુ આસક્તિ હોય તો એમાં દોષ દૃષ્ટિ રાખો, એનાથી દુઃખ આવશે એ સમજો; દુઃખાજાનાનત્ત્વફલા ઇતિ પ્રતિપક્ષભાવનમ् ॥ (યો-સૂ 2:34) કે અસત્ય-કોધ-રાગ-દેષ-હિંસા વગેરે જે છે એ બધા અનંત દુઃખ આપનારા ભાવ-કર્મો છે... એ પ્રતિપક્ષના વિચારો છે એ માણસના મનને ખોટી દિશામાં જતા વારી લે છે.

આપણો જે-તે કર્મો કરતા હોઈએ તો એના ફળ વિષે બહુ વિચારવાનું નહીં, કારણ કે ફળના વિચારો, એની કલ્યાના કરીને માણસો ઘણાં દુઃખી થતા હોય છે.

મને યાદ છે એક વખત હું મુંબઈમાં એક પરિવારના ઘરે રોકાયો હતો, તો એના 12માં ધોરણમાં ભણતા બાળકના પરીક્ષામાં થોડા પર્સન્ટ-માર્ક ઓદા આવ્યા એટલે જે ક્ષેત્રમાં જવાની એની ઈચ્છા હતી એમાં એડિમશન લેવાનું થોડું અધરું લાગ્યું. મેં જોયું તો એના પિતા રાત્રે સૂર્ય તો ગયા, પણ વર્ષ્યો-વર્ષ્યો જાગીને બેસી જાય, ઉભા થઈ જાય, બેસી જાય... એમને પૂર્ણયું કે ‘શું થયું?’ તો કહે ‘બોબીનું શું થશે?’ ‘બોબીનું શું થશે?’ આમ, ફળની ચિંતા કરી-કરીને માણસ દુઃખી થયા કરે છે, આપણો કોઈ કામ કરતા હોઈએ પણ એનું ધાર્યું રિઝલ્ટ નહીં આવશે એના ડરથી દુઃખી થયા કરીએ છીએ.

મેં નાનપણમાં એક વાર્તા વાંચેલી, એ મને બહુ પ્રેરણા આપતી રહી છે - એક માણસ થોડા પર બેસીને જતો હોય છે, અને એણે

એનું પોટલું પોતાને માથે મૂક્યું છે. લોકોએ જોયું તો નવાઈ લાગી, પોટલું મુકવા જેટલી જગ્યા તો ઘોડા ઉપર હતી, તો પણ એણે પોતાને માથે પોટલું રાખ્યું છે. એક જણથી રહેવાયું નહીં, પૂછ્યું, ‘તે પોટલું કેમ માથે મૂક્યું છે?’ એ કહે, ‘મારો ઘોડો આજે માંદો છે, એટલે એને ભાર ના પડે તેથી મેં પોટલું મારે માથે મૂક્યું છે. એને એટલી સમજ નથી કે મારો આખો ભાર ઘોડા ઉપર છે...’

વિચાર કરો, શું હું મારું હદ્ય જાતે ચલાવું છું? મારું ખાદેલું હું પચાવું છું? શું હું મારા મનને ચલાવું છું? મારા શરીરની કિયાઓ, મારું મન હું ચલાવું છું? મારા મનની બધી જ કિયાઓનો ભાર એની ઉપર છે અને બીજો બધો ભાર હું માથે લઈ લઉં છું... મારી સાથેની બધી વસ્તુઓનો ભાર પણ ત્યાં જ જવાનો છે, બીજે ક્યાંય નથી જવાનો. ચિંતાથી આપણું મન બગડશે, હદ્ય બગડશે તો એનો ભાર ભગવાન (મન-હદ્ય) ઉપર જ આવવાનો... તો કર્મ કરતી વખતે બહુ મોડેશી પાકનારા ફળની ચિંતા નહીં કરવાની. ચિંતાને બદલે એક બહુ સરળ ઉપાય છે કે શાંત રહેવાનું; અશાંતિની પળો આવે ત્યારે વિપરીત વિચારો કરવાના, શાંતિના વિચારો કરવાના, શ્રદ્ધા નહીં ચુમાવવી કે એમાં મારું કાંઈ-ને-કાંઈ હિત છુપાયેલું છે, એને એ દુઃખની વિપરીત પરિસ્થિતિને સમજવાની કોશિશ કરવી, પ્રયત્ન કરવો, એને આવું કેમ થઈ રહ્યું છે એને મૂળમાંથી કાઢવાનો પ્રયાસ કરવાનો. આ વાતને જરા સમજજો.

એક વાત સારી રીતે યાદ રાખજો કે આપણી ગ્રાણાશક્તિ, આપણી ચેતના આપણા શરીરની વિલદ્ધ ક્યારેય નહીં જાય, ક્યારેય નહીં. આપણી ચેતના આપણી આંખનું નુકશાન ક્યારેય નહીં કરે, આપણી કિડનીનું નુકશાન ક્યારેય નહીં કરશે, એ છેક સુધી એને સાચવવાનો પ્રયાસ કરશે. શરીરમાં કોઈ વ્યાધિ-બીમારી પણ આવતા પહેલા સૂચના આપે છે કે આપણે કાંઈક ગરબડ કરી રહ્યા છીએ, આપણા ખાવા-પીવામાં રહેણી-કરણીમાં વિચારોમાં કાંઈક ગરબડ થઈ છે. એ ગરબડને લીધે બીમારી થઈ છે. ખાવા-પીવામાં ગરબડ થઈ, શરીરમાં બેકટેરિયા વધી ગયા, તાવ આવ્યો, કોઈ ઇન્ફેક્શન થઈ ગયું...તો, તાવ આવે એ સિઝનલ છે, સિઝનલ કાંઈ શરૂ નથી, પણ મિત્ર છે, બીમાર થઈને પણ એ આપણને ચેતવે છે. પણ આપણે નાની વાત સમજીને એ સિઝનલને ગણકારતા નથી... પરંતુ જ્યારે ડોક્ટર કહેશે કે ડાયાબિટીસ થઈ ગયો છે, આ કે એવું બીજું થઈ ગયું

છ... ત્યાર પછી આપણો ઓડો યોગ કરીએ, કાંઈક ધ્યાન કરવાનો પ્રયત્ન કરીએ, કશું કરીએ, પણ શરૂમાં ગણકારતા નથી.

આવી જ રીતે વ્યવહારમાં પણ છે, કે યુનિવર્સલ કોન્સિયસનેસ, વિરાટ ચેતના જે છે એ કોઈ દિવસ આપણી સાથે ગરબડ નહીં કરે, આપણું નુકશાન ક્યારેય નહીં કરે. વ્યવહારમાં ક્યાંક આપણો અસફળ થઇ રહ્યા છીએ, અસફળ દેખાઈએ છીએ કે કોઈ કારણસર આપણાને દુઃખ થાય છે તો એ ચેતના ઈશારો કરે છે, બીમારીમાં આવતા શરૂઆતના સિઝનલની માફક એ આપણાને ચેતવે છે કે કાંઈક ગરબડ છે, આપણી દિશા ખોટી છે, આપણો બીજી દિશામાં જવાનું છે.

હું એક વખત અમિતાભ બચ્ચનનો એક ઇન્ટરવ્યુ વાંચતો હતો, એ ઇન્ટરવ્યુ લારા દાતાએ લીધો હતો. એણો બચ્ચનને એ જણાવવા કહ્યું કે તમે તમારા જીવનમાં જે તમને બહુ સારી વાત લાગી હોય એવી એક વાત કહો, જેનાથી અમને પણ જીવનમાં પ્રેરણ મળે.

અમિતાભ બચ્ચને પણ આ જ વાત કરેલી કે જીવનની કોઈ પણ પરિસ્થિતિમાં કશું પણ થતું હોય તો એમાં પોતાની શ્રદ્ધા અડગ રાખવી, ગુમાવવી નહીં, સાથે એમ પણ વિચારવું કે એમાં મારું કાંઈક હિત છે. આ એક એવી વ્યક્તિ છે જેના જીવનના મોટા ભાગની વાતો જાણીતી છે - ભાઈ પોલિટિક્સમાં ગયા તો ત્યાં કેવા હાલ થયા એમના? પછી બિજનેસ શરૂ કર્યો, તો એટલું બધું દેવું થઇ ગયું કે કલ્યાણ જ નહોતી કે આ માણસ દેવાના કરજમાંથી ઉગરી શકશે. એમને પેખ્સીકોલા બહુ ભાવતું, તેથી બહુ પીતા હતા, અને એનાથી એમના આંતરડા એટલા બધા સરી ગયા હતા કે ડોક્ટરોએ ઓપરેશન કરી સઢેલા ભાગને કાપવો પડચો... માંડ-માંડ મરતા-મરતા બચ્ચાં... આ બધામાંથી બહાર આવી એમણે ફરી ખૂબ મહેનત કરી, અને આજે ફરી એમના ક્ષેત્રમાં એ ઉચ્ચતમ સ્થાને છે, ટોપ-સ્ટાર આજે પણ છે.

તમે સ્ટીવ જોબ્સને વાંચો, એમનું એક વક્તવ્ય છે, જે એમણે એક યુનિવર્સિટિના કોન્વોકેશનમાં આખ્યું હતું. ઈચ્છા તો ખૂબ હતી યુનિવર્સિટિમાં જઈ ભણવાની, જાતે તો કોલેજમાં નહોતા જઈ શક્યા પિતાની શક્તિ હતી નહીં, તો પણ કોલેજમાં ઓડિમ્શન લીધું, વચ્ચે જ છોડવી પડી... પોતાની નાની કંપની ઉભી કરી, સારું કમાતી

પણ કરી, તે છતાં, એને એની જ કંપનીમાંથી કાઢી મૂકવામાં આવ્યો. બીજી કંપની જીરોમાંથી ઉભી કરી. બીજી કંપનીને પહેલી કંપનીએ ટેકઓવર કરી, એ હિસાબે એ પહેલી કંપનીમાં પણ આવ્યા અને એ કંપનીને વિશ્વમાં સર્વશ્રેષ્ઠ કંપની બનાવી દીધી. છેલ્લે-છેલ્લે એને પેન્ડિએટિક કેન્સર થયું, પણ જીવનના આવા બધાં ઉતાર-ચઢાવમાં ઓણે ક્યારેય શ્રદ્ધા નથી ગુમાવી.

અખૃત કલામના જીવનમાં જોશો, તો એમને તો બનવું હતું
પાયલટ, અને બની ગયા વૈજ્ઞાનિક, અને એ પણ કેટલા મોટા?

એટલે, આ શ્રદ્ધા ક્યારેય ગુમાવવી નહીં, સ્વીકારવું કે જે થછ
રહ્યું છે એમાં મારુ કાઈ હિત છે, એમાં કદાચ જો મૃત્યુ પણ આવે...
પણ પરમાત્મા એ શક્તિ આપી રહ્યાં છે તો એક નવી આશા, નવો
જન્મ, નવું જીવન, નવી દિશા, નવી રાહ માટે આપે છે. પોતાની
શ્રદ્ધા એટલી અડગ રાખવાની કે જે ઈચ્છા છે એ મળશે જ, કોઈ
પણ હિસાબે મળશે, કોઈ પણ ઉપાયે મારે સજાગ, જાગરૂક થવું જ
છે, મારે જાણવું છે, સમજવું છે, અને મારે પ્રયત્ન કરવો છે કે કોઈ
પણ હિસાબે મને શાંતિ મળવી જ જોઈએ... અને એ શાંતિ એક
વ્યવહાર શાંતિ હોય... અને શરૂઆતમાં તો એવું થાય કે અશાંતિના
અભાવે જે હોય છે એને જ શાંતિ સમજતા હોઈએ.

તડકામાં કામ કરીને, ફરીને માણસ છાયડામાં બેસે, અને જે
હાશકારો અનુભવે આપણે એને શાંતિ સમજીએ છીએ, કે કોઈ દુઃખ
નથી એટલે શાંતિ છે... ના, શાંતિ તો બહુ જ ગહન વિષય છે... એ
પૂર્ણતા તરફની યાત્રા છે. તેથી, ભલે એવી ગહન શાંતિની શરૂઆત
ધીમે-ધીમે થાય. અશાંતિ હશે તો કશું શુભ નહીં કરી શકીએ, પણ
સાચી શાંતિ જો આપણને મળશે, તો જીવનમાં આપણને વૈભવ પણ
મળશે....

॥ ૩૦ તત્ત્વ ॥

પ્રાર્થના કેવળ એટલી જ છે કે અનેકો સાથેની આનંદભરી
રંગરમતમાં હું તને કોઈ દિવસ ખોછ બેસું નહિ હે અનંના
સ્વામી ! તારી પાસે બસ મારી આટલી જ પ્રાર્થના છે...

સર્વરૂપ ભગવાન સૂર્ય

- સ્વામી અચ્યુતાનંદ સરસ્વતી

આકૃષ્ણોન રજસા વર્તમાનો નિવેશયન્નમૃતં મર્ત્ય ચ।
હિરણ્યમયેન સવિતા રથેના દેવો યાતિ ભુવનાનિ પશ્યન॥

- યજુર્વેદ અધ્યાય - 33/43

ભુવનભાસ્કર સવિતાનારાયણ ભગવાન સૂર્ય લોક-લોકાન્તરને
જોતા-જોતા અંધકારથી નિવૃત્તિ માટે અંધકારમય ભાર્ગને પ્રકાશિત
કરતા, મૃત્યુલોકના પ્રાણીઓને સ્વ-સ્વ કર્મમાં પ્રેરિત કરતા, સમૃદ્ધિ
આપવા માટે સ્વર્ણમય રથમાં બિરાજમાન થઈ આવી રહ્યા છે.

સૂર્ય સર્વનો આત્મા છે. પ્રાણસ્વરૂપ હોવાથી તે સર્વનો આત્મા છે.
૪૩૦વેદ કહે છે સૂર્ય આત્મા જગતસ્તસ્થુષશ્ચ ભગવાન સૂર્ય પરમાત્મા
નારાયણના સાક્ષાત્ પ્રતિક છે માટે તેઓ ‘સૂર્યનારાયણ’ કહેવાય
છે એટલું જ નહિ પરંતુ સર્વની શરૂઆતમાં ભગવાન નારાયણ
જ સૂર્યરૂપમાં પ્રગટ થાય છે. માટે પંચદેવોમાં પણ સૂર્યની ગણના
થાય છે. આમ પણ ભગવાનની પ્રત્યક્ષ વિભૂતિઓમાં સર્વશ્રેષ્ઠ,
આપણા બ્રહ્માંડના કેન્દ્રરૂપ, સ્થૂલ કાળ (સમય)ના નિયામક, તેજનું
મહાન સ્વરૂપ, વિશ્વના પોષક અને પ્રાણદાતા તથા સમસ્ત ચરાચર
પ્રાણીઓના આધારરૂપ છે. પ્રત્યક્ષ દેખાતાં અન્ય દેવોમાં શ્રેષ્ઠ છે માટે
સંધ્યામાં પણ સૂર્યરૂપે જ ભગવાનની ઉપાસના કરવામાં આવે છે.
તેમની ઉપાસનાથી તેજ, બળ, આયુષ્ય અને નેત્રોની જ્યોતિની વૃદ્ધિ
થાય છે અને ભરણ સમયે પણ તેઓ તેમના લોક દ્વારા ભગવાનના
પરમધામમાં લઈ જાય છે. કેમ કે ભગવાનના પરમધામનો રસ્તો પણ
સૂર્યલોક થઈને જ જાય છે.

છાન્દોગ્ય ઉપનિષદમાં પણ અલગ-અલગ પ્રકારથી સૂર્યોપાસનાનો
ઉલ્લેખ મળે છે. જેના ફળસ્વરૂપ ઉપાસક ઉત્તરાયણ ભાર્ગથી એટલે
કે આદિત્ય લોક, ચંદ્રલોક-વિઘૃતલોકથી પસાર થઈને સત્યલોક એટલે
કે બ્રહ્મલોક સુધી પહોંચી શકે છે. શ્રીમદ્ - ભગવદ્ગીતામાં ભગવાન
શ્રીકૃષ્ણજીએ વિભૂતિયોગ નામક દશમાં અધ્યાયમાં કહ્યું છે કે જ્યોતિષાં
રવિરંશુમાન - જ્યોતિઓમાં હું રવિ (સૂર્ય) હું. જેટલા પણ પ્રકાશમાન
પદાર્થ છે તેમાં હું સૂર્ય હું. આમ સૂર્ય પરમાત્માની પ્રત્યક્ષ શ્રેષ્ઠ

વિભૂતિ છે. સમાચિમાં સૂર્યને ‘હિરણ્યગર્ભ’ પણ કહે છે. એટલે કે સર્વના ઉદ્ગમસ્થાનરૂપ, બીજરૂપ. વાચિમાં પણ એટલે આપણા શરીરમાં પણ જે કર્મન્દ્રિય-જ્ઞાનેન્દ્રિયો છે તેમના પણ દેવતા હોય છે જેને અધિદૈવ કહે છે. જેમની શક્તિ ઇન્દ્રિયો પોત-પોતાનું કાર્ય કરવા સમર્થ થાય છે. તદ્દનુસાર નેત્રેન્દ્રિયના દેવ છે સૂર્ય, વાણીના દેવ છે અજિન. જે સૂર્ય શક્તિનો અંશ છે. જઠરાજિન જેને વૈશ્વાનર કહીએ છીએ તેનો આધાર પણ સૂર્ય જ છે. ચંદ્ર, તારા, ગૃહ, નક્ષત્ર, વિજળી સર્વનો આધાર સૂર્ય જ છે. જો મનુષ્ય ઇન્દ્રિયોના દેવતારૂપ તેઓની ઉપેક્ષા કરે તો ઇન્દ્રિયોની શક્તિ અવશ્ય કમજોર થાય અને બિલકુલ નાફ પણ થઈ શકે છે અને જો દેવબુદ્ધિથી ઉપાસના કરે તો ઇન્દ્રિયોની શક્તિ વધી શકે છે.

સૂર્યથી જ બધી ઋતુઓ થાય છે. જેમ કે સૂર્યને જ કાલચકના પ્રણોતા અને પ્રણવસ્વરૂપ માનવામાં આવે છે. સૂર્યથી જ બધા જીવ ઉત્પત્ત થાય છે. બધી યોનિઓમાં જે જીવ છે. તેનો આવિર્ભાવ, પ્રેરણા-પોષણ બધું સૂર્યથી થાય છે અને અંતમાં બધા જીવ સૂર્યમાં જ વિલીન થાય છે. પ્રાણીમાત્રના હેતુ, સૃષ્ટિકર્તા તથા પ્રત્યક્ષ દેવ હોવાના કારણો તેઓ ‘સૂર્યબ્રહ્મ’ છે અને બધા જ માટે ઉપાસ્ય છે.

સૂર્યનું એક નામ ‘આદિત્ય’ પણ છે આદિત્યથી અજિન-જલ-વાયુ-આકાશ તથા પૃથ્વીની ઉત્પત્તિ થઈ છે. દેવતાઓની ઉત્પત્તિ પણ સૂર્યથી માનવામાં આવે છે. સૂર્ય આદિત્ય બ્રહ્મ છે. જેમ ભગવાન વિષ્ણુનું સ્થાન વૈંકુઠ, ભૂતભાવન શંકરનું કૈલાશ તથા ચતુર્મુખ બ્રહ્માજીનું સ્થાન બ્રહ્મલોક છે. તે જ રીતે ભુવન ભાસ્કર સૂર્યનું સ્થાન આદિત્ય લોક છે. સૂર્ય જ કાલચકના પ્રણોતા છે. સૂર્યથી જ દિવસ-રાત, ઘડી, પલ, માસ, પક્ષ, અયન તથા સંવત આદિના વિભાગ થાય છે. સૂર્ય જ જીવન, તેજ, ઓજ, બળ, યશ, ચક્ષુ, શ્રોત્ર, આત્મા અને મન છે. આદિત્યો વૈ તેજ ઔજો બલ યશશચક્ષુ: શ્રોત્ર આત્મા મન: - નારાયણોપનિષદ्-15 ભૂ:, ભવ:, સ્વ: આ ઋણો લોકની અપેક્ષા મહઃ ચોથો લોક છે. જે આદિત્ય છે. આદિત્યથી જ સમસ્ત લોક વૃદ્ધિ પામે છે. ભૂ: આદિ ઋણો લોક તેના અવયવ અંગ છે અને (સૂર્ય) આદિત્ય અંગી છે. આદિત્યના યોગથી જ અન્ય લોકાદિ મહત્ત્વા પ્રાપ્ત કરે છે. આદિત્ય-લોક ભગવાન સૂર્યનારાયણનો સાકાર વિગ્રહ છે. તેઓ લાલકમળમાં સ્થિત, હિરણ્યમય વર્ણ, ચતુર્ભૂજ તથા બે ભુજાઓમાં પચ ધારણ કરેલ છે અને બે હાથ અભય તથા વરમુદ્રાથી યુક્ત છે. તેઓ સાત અશ્વયુક્ત રથમાં સવાર છે. જે ઉપાસક ભગવાન સૂર્યની

ઉપાસના કરે છે તેને મનવાંછિત ફળ મળે છે.

આપણો સનાતન વૈદિક ધર્મવલંબી હંમેશા સૂર્યનારાયણની ઉપાસના કરતા આવ્યા છીએ. કેમ કે તેઓ આપણા બધા જ શુભાશુભ કર્માના સાક્ષી છે. માટે આપણો બધા જ કર્મ અંતે સૂર્યભગવાનને અર્થ આપીને કરીએ છીએ. ‘હે ભગવાન વિવસ્વાન! આપ વિષ્ણુના તેજથી યુક્ત છો, પરમ પવિત્ર છો, સંપૂર્ણ જગતના સવિતા છો અને સમસ્ત શુભાશુભ કર્માના સાક્ષી છો. આપણા કોઇપણ કર્મ સૂર્યનારાયણથી દૂપા નથી રહેતા. માટે પ્રતઃકાલ, મધ્યાલ્નકાલ અને સાયંકાલ આમ ત્રિપદા ગાયત્રીના માધ્યમથી સૂર્યનારાયણની ઉપાસના કરીએ છીએ. વર્ણત્રયને બાળપણથી જ ગાયત્રીની દીક્ષા આપવામાં આવે છે. ગાયત્રી મંત્ર સૂર્યનારાયણની ઉપાસના જ છે. ગાયત્રીથી વધીને કોઇ મંત્ર નથી. ગાયત્રી વેદોની માતા છે. ચારેય વેદોમાં ગાયત્રી છે. ગાયત્રીની ઉપાસના કરવાવાળાઓને અન્ય કોઇ મંત્રની ઉપાસના કરવી જરૂરી નથી રહેતી. ગાયત્રી સર્વદેવમય અને સર્વવેદમય છે. માટે દેવી ભાગવતમાં કહ્યું છે. કેવળ ગાયત્રી ઉપાસના જ નિત્ય છે. ગાયત્રી ઉપાસના વિના બ્રાહ્મણનું અધઃપતન થાય છે. સૂર્યનારાયણમાં ગાયત્રી મંત્ર દ્વારા આપણા ઇઘની ઉપાસના પણ કરી શકીએ છીએ.

ભગવાન સૂર્ય આરોગ્યના અધિક્ષત દેવતા છે. મત્સ્યપુરાણ (67/71)નું વચ્ચન છે કે આરોગ્યં ભાસ્કરાદિચ્છેત્ અર્થાત્ આરોગ્યની કામના ભગવાન સૂર્યથી કરવી જોઈએ. કેમ કે તેમની ઉપાસનાથી મનુષ્ય નિરોગી રહે છે. મહર્ષિ પંતજાત્કા યોગમંડલમાં આપણે પણ સૂર્યપ્રાર્થના, સૂર્યનમસ્કાર તથા સૂર્યધ્યાનના માધ્યમથી સર્વાંગીણ સ્વાસ્થ્ય માટે અભ્યાસ કરીએ છીએ.

ભગવાન શ્રીરામે આદિત્યહંદ્યનો પાઠ કરીને રાવણ પર વિજય મેળવ્યો હતો. ધર્મરાજ યુવિષિરે સૂર્યના એકસો આઠ (108) નામોના જપથી અક્ષયપાત્ર મેળવ્યું હતું. સમર્થ રામદાસજી ભગવાન સૂર્યને દરરોજ 108 વાર સાખ્તાંગ પ્રણામ કરતા હતા. તુલસીદાસજી એ પણ સૂર્યનું સ્તવન કર્યું હતું. જેવી રીતે મહાપુરુષોએ સૂર્યોપાસનાથી ઉત્તમ ફળ મેળવ્યું તેમ આપણે પણ નિયમિત શ્રદ્ધાપૂર્વક સૂર્યોપાસના કરીશું તો તેવું ફળ આપણને પણ મળશે જ. કેમ કે ભગવાન સૂર્યનારાયણ બેદભાવ રહિત છે. તેઓ ઝૂલને પ્રકાશ આપે છે તેવો જ પ્રકાશ કાંટાને પણ આપે છે. આમ સૂર્યોપાસના દરેક માટે લાભપ્રદ છે. ઊં

મૂર્તિપૂજાનું રહસ્ય

સ્વામી વિવેકાનંદ મૈસૂરના મહારાજાને ત્યાં મહેમાન તરીકે ઉત્ત્યા હતા. મૈસૂરના મહારાજાએ સ્વામીજીને પૂછ્યું કે, ‘ભગવાનની પૂજા શા માટે કરો છો? પથ્થરના દેવની પૂજા કરવાની શી જરૂર છે. ભગવાનની છબીની પૂજા પડા શા માટે કરવી જોઈએ? આપણો ક્યાં એમને જોયા છે? છબી એ તો માત્ર કાચ, કેમ અને કાગળ જ છે ને.’

સ્વામી વિવેકાનંદે ત્યારે તો કંઈ જવાબ ન આપ્યો, પરંતુ મહારાજાને યોગ્ય સમયે યોગ્ય ઉત્તર આપવાનો નિશ્ચય કર્યો.

બે દિવસ પછી મહારાજા અને સ્વામીજી વિશાળ હોલમાં બેઠા હતા. ત્યાં મહારાજાના પૂર્વજ રાજાઓના ભવ્ય ચિત્રો હતાં. સ્વામીજીએ એમાંથી એક ચિત્ર પસંદ કરીને મહારાજાને કહ્યું કે - ‘આ છબી નીચે ઉત્તરાવો.’

મહારાજાએ છબી નીચે ઉત્તરાવી. સ્વામીજીએ કહ્યું, “આના ઉપર ચાલો.” મહારાજા કહે - “મારા પ્રપિતામહની આ છબી છે. એના પર કેમ ચલાય?”

સ્વામીજીએ કહ્યું, “તમે એમને જોયા છે? નહીંને? વળી આ છબી તો કાચ, ઝોટો અને કેમ જ છે એનાથી તમારા પ્રપિતામહનું દિલ કેવી રીતે દુખાશો? એમનો આત્મા તો ક્યારનોય સદ્ગતિ પામી ગયો હશે.”

મહારાજાએ કહ્યું, “આ છબીમાં મારી ભાવના, લાગણી અને આદરનો સવાલ છે.”

સ્વામીજીએ કહ્યું, “હવે સમજાઈ ગયું મૂર્તિપૂજાનું રહસ્ય?”

સત્યમેવ જ્યતે

મહાભારતનું યુદ્ધ શરૂ થવાની તૈયારી હતી. તે વખતે ધર્મરાજ યુધિષ્ઠિરે ભીમને કહ્યું, ‘ભાઈ ભીમ ! આપણો કૌરવો સામે યુદ્ધની શરૂઆત કરીએ તે પહેલાં તું ભીષ્મ પિતામહ પાસે જઇ આશીર્વાદ લઇ આવ.’

ભીમને આશ્વર્ય થયું. તેણે કહ્યું, વડીલ બંધુ, આપ આ શું કહો છો ? તમને તો ખબર છે કે ભીષ્મ કૌરવોના પક્ષમાં છે, પછી આપણો વિજયી થઇએ એવા આશીર્વાદ તેઓ કેવી રીતે આપશો.

તું ભૂલે છે, ભાઈ.

કેમ ?

‘નૈષિક બ્રહ્મચારી કોઈ દિવસ અસત્ય નથી ઉચ્ચારતો, તું જા તો ખરો.’

ધર્મરાજ યુધિષ્ઠિરની આજ્ઞા શિરોમાન્ય કરી ભીમ પિતામહ ભીષ્મની પાસે ગયા, વંદન કરીને ઉભા રહ્યા.

પિતામહ શું કહેશે એ જાગ્રવા કૌરવો પણ આતુર હતા. સૌ કોઈ એકાગ્ર થઇ પિતામહની વાણી સાંભળવા તત્પર બન્યા. કોઈની પણ શરમ રાખ્યા વગર પિતામહે આશીર્વાદ આપ્યા.

ભીમના મસ્તક ઉપર હાથ મૂકી તેમણે કહ્યું, ‘વત્સ ! સત્ય તમારા પક્ષે છે માટે અંતે વિજય તમારો જ છે.’

પિતામહના આશીર્વાદથી ભીમના આશ્વર્યનો પાર ના રહ્યો અને કૌરવો સ્તબ્ધ બની ગયા.

આ છે નૈષિક બ્રહ્મચર્યની તાકાત. જેઓ હંમેશા નિર્ભય અને સત્યવ્રત હોય છે. બ્રહ્મચર્યના બળે એમની વાણીમાં તેજસ્વીતા હોય છે અને દૃષ્ટિ નિર્મળ હોય છે.

ॐ

પરમ પૂજ્ય માતાજીના જન્મદિવસે પ્રસંગે

કાવ્ય પુષ્પ

જાગૃતિબેન ગિરિશભાઈ દેસાઈ

વડોદરા

ગુજરાતના દ્વિજકુળે, અવતરી એક બાળકી,
ત્યજને સંસારની મોહમાયા, ચાલી સંતોને શીશ ઝુકાવી.

કર્યુ જીવન અર્પણ અધ્યાત્મને, ભાડીને ગીતા-શાસ્ત્રો,
અપનાવ્યું જીવન સાધુ તણું, શ્રી અસંગાનંદજીના શરણમાં.

પ્રેમ, સેવા, સમર્પણ થકી, જતી લીધાં સૌ સંતોના દિલ,
સ્વ શક્તિથી બન્યા ‘ચિત્ર-શક્તિ’, અપનાવ્યો આ માર્ગ મુશકિલ.

કર્યુ તીર્થાટન સંતો સાથે, મેળવી લીધું આત્મજ્ઞાન,
બની અત્રપૂર્ણ આશ્રમમાં, શિખવ્યું સૌને પ્રેમ-ભાવનું જ્ઞાનય
સિંચિ ગુરુ યોગવૃક્ષને, ધપાવ્ય ગુરુકાર્ય યોગનું આગળ,
ઇશ્વર પાસે માગીએ આજ, જીવન એમનું કરો ઉજાગર
‘શરદઃ શતં જીવેત’ની શુભકામના, આપે સૌ સાધક આજ,
બની રહો આર્દ્ધ સૌનો, કાયમ કરો સૌના હદ્ય પર રાજ.

ॐ

‘હે પરમાત્મા !

હું ક્યાં એમ કહું છું કે મને મારા
કર્માનું સારું ફળ આપી હે. વિનંતી
મારી બસ એટલી જ છે કે સારાં
કર્મા કર્યા કરું એટલું બળ મને આપી હે’